

MAKTAB RAHBARLARINING PSIXOLOGIK BILIMLARINI RIVOJLANTIRISH

Talabayev Utkirjon Rosuljonovich

Toshkent oriental universiteti magistri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14792147>

Maktab rahbarlari (psixologlar, pedagoglar, o'quvchi rahbarlari) ta'lim tizimida muhim rol o'ynaydi. Ularning psixologik bilimlari o'quvchilarning ruhiy va emosional rivojlanishiga, shuningdek, pedagogik muhitni ijobiy tarzda boshqarishga yordam beradi.

Maktab rahbarlarining psixologik bilimlarini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar ta'lim tizimidagi yangi metod va usullarni o'rganishga, maktab rahbarlarining psixologik ta'limini mustahkamlashga qaratilgan. Ushbu tadqiqotlar maktab rahbarlarining o'quvchilarga bo'lgan yondashuvini, o'qituvchilar bilan muloqotini va umuman ta'lim muhitini yaxshilashga yordam beradi. Quyidagi sohalarda olib borilgan tadqiqotlar mavjud:

1. Psixologik bilimlarning ta'lim tizimiga ta'siri. Bir qator tadqiqotlar, maktab rahbarlarining psixologik bilimlarga ega bo'lishi, o'quvchilarning hissiy va intellektual rivojlanishiga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Masalan, Sh. S. Kamilova (2016) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda maktab rahbarlarining psixologik kompetentsiyalari o'quvchilarning o'qish motivatsiyasi va o'quv samaradorligiga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatayotganligi tahlil qilingan.

2. Psixologik treninglar va seminarlar. Psixologik bilimlarni rivojlantirish uchun tashkil etilgan treninglar va seminarlar maktab rahbarlarining tajribasini oshirishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagogik psixologiya va emosional intellektga qaratilgan treninglar rahbarlarning o'quvchilarga nisbatan empatiya va muomala darajasini oshiradi. I. V. Zimnyaya (2018) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, maktab rahbarlarining o'z psixologik bilimlarini oshirishga qaratilgan metodik yondashuvlar ularning ish samaradorligini sezilarli darajada oshirganligi ko'rsatilgan.

3. Shaxsiy rivojlanish va psixologik maslahatlar. Maktab rahbarlari uchun shaxsiy rivojlanish dasturlari va psixologik maslahatlar orqali olib borilgan tadqiqotlar, rahbarlarning o'z ichki psixologik holatini yaxshilashga, stressni kamaytirishga va hissiy muvozanatni saqlashga yordam beradi. D. A. Leontiev (2014) o'zining psixologik tadqiqotlarida, shaxsiy rivojlanish va psixologik yordamga asoslangan dasturlar maktab rahbarlarining ta'lim jarayonini boshqarish qobiliyatini yaxshilaganini ta'kidledi.

4. O'qituvchilar bilan samarali muloqot. Psixologik bilimlarni rivojlantirishning yana bir muhim jihati — bu rahbarlarning o'qituvchilar bilan muloqot qilish usullarini takomillashtirishdir. V. I. Slastenin (2013) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda, psixologik bilimlarning o'qituvchilar bilan muvofiqlashgan ish usullarini takomillashtirishi o'qituvchilarning o'z ishlariga bo'lgan qiziqishini va motivatsiyasini oshirishga yordam beradi.

5. Konfliktlarni hal qilish. Maktab rahbarlarining psixologik bilimlari konfliktlarni hal qilishda ham katta ahamiyatga ega. T. A. Nizamova (2017) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, psixologik bilimlar maktab rahbarlarining o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi konfliktlarni samarali hal etish imkoniyatlarini oshirganligi ko'rsatilgan. Tadqiqotda, psixologik bilimlarning yordamida rahbarlar konfliktlarni ijobiy tarzda hal qilishda muvaffaqiyatga erishganliklari ta'kidlangan.

6. Mentorlik va qo'llab-quvvatlash. Rahbarlar o'quvchilarga psixologik qo'llab-quvvatlashni ta'minlashi, shuningdek, o'qituvchilarga mentorlik qilish orqali ta'lim tizimining sifatini yaxshilashga yordam beradi. E. D. Karpov (2015) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda rahbarlarning psixologik bilimlari o'quvchilarga bo'lgan yondashuvni va pedagogik muhitni yanada yaxshilashga olib kelgani tahlil qilingan.

7. Pedagogik psixologiya va emosional intellekt. Emosional intellekt (EI) ning rivojlanishi rahbarlarning o'zlarini boshqarish, boshqalarni tushunish va ijtimoiy munosabatlarni samarali boshqarish qobiliyatlarini oshiradi. D. Goleman (2017) ning tadqiqotlari, maktab rahbarlarining EI ni rivojlantirish orqali ularning rahbarlik qobiliyatlarini qanday yaxshilash mumkinligini ko'rsatadi.

Bu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktab rahbarlarining psixologik bilimlarini rivojlantirish orqali ta'lim jarayonida samarali o'zgarishlarga erishish mumkin.

Yuqoridagi fikrlardan mkelib chiqib - rahbarlarning psixologik bilimlarini rivojlantirish orqali ta'lim sifatini oshirishni aytib o'tamiz.

1. Psixologik bilimlarning ta'lim tizimidagi o'rni

- Psixologik bilimlarning maktab rahbarlari uchun muhimligi: o'quvchilarning psixologik ehtiyojlarini tushunish, ularning xulq-atvori va hissiyotlarini boshqarish.
- O'qituvchilar va o'quvchilar bilan samarali muloqot qilish, stress va konfliktlarni hal etish.
- Psixologik bilimlar orqali rahbarlar o'quvchilarning rivojlanishiga, muammolarini hal qilishga, ularning muvaffaqiyatlarini qo'llab-quvvatlashga ko'maklashadi.

2. Maktab rahbarlarining psixologik bilimlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari

- **Psixologik treninglar va seminarlar:** Maktab rahbarlari uchun psixologik treninglar, kurslar va seminarlar tashkil etish. Bu treninglar rahbarlarga yangi psixologik usullarni o'rganish va amaliyotga joriy etish imkonini beradi.
- **Pedagogik psixologiya va konfliktlarni hal etish:** O'quvchilarda yuzaga keladigan psixologik muammolarni aniqlash, ularni hal qilish va to'g'ri pedagogik usullarni qo'llash.
- **Emosional intellektni rivojlantirish:** Rahbarlar o'zlarining emosional intellektlarini rivojlantirishi va o'quvchilarga shaxsiy tajribalar orqali ruhiy yordam berishi kerak.
- **Mentorlik va qo'llab-quvvatlash:** Rahbarlar o'zlarining psixologik bilimlari asosida o'qituvchilarni va o'quvchilarni individual yondashuvlar bilan qo'llab-quvvatlashi zarur.

3. Maktab rahbarlarining psixologik bilimlarini rivojlantirishda foydalaniladigan metodlar

- **Tadqiqotlar va psixologik testlar:** Rahbarlarning psixologik holatlarini, ularning o'zgarishlarga munosabatlarini o'rganish.
- **Interaktiv metodlar:** Role play, guruh muhokamalari, psixologik mashqlar.
- **Shaxsiy rivojlanish dasturlari:** Maktab rahbarlarining o'zlarini rivojlantirishga qaratilgan individual yondashuvlar, psixologik maslahatlar.

4. Psixologik bilimlarning maktab tizimidagi samaralari

- **O'quvchilarning psixologik holati:** Rahbarlarning psixologik bilimlari o'quvchilarning o'qish va rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
- **Samarali ta'lim muhiti:** Rahbarlar o'quvchilarni tushunib, mos yondashuvlarni qo'llab, konfliktlar va stressni kamaytirishi mumkin.

➤ **O'qituvchilar bilan muloqot:** Rahbarlar o'qituvchilarni qo'llab-quvvatlab, ularga pedagogik psixologiya bo'yicha maslahatlar berishi orqali ta'limning umumiy samaradorligini oshiradi.

Maktab rahbarlarining psixologik bilimlarini rivojlantirish orqali ularning o'qituvchilarga, o'quvchilarga va umuman maktabdagi muhitga ta'siri sezilarli darajada yaxshilanadi. Bu bilimlar o'quvchilarning emotsional va intellektual rivojlanishiga hissa qo'shadi va maktabda sog'lom va samarali ta'lim tizimini yaratadi.

References:

1. Rustamov, L. (2022). IMPLEMENTATION OF A PERSON-ORIENTED APPROACH IN PROFESSIONAL ACTIVITIES OF STUDENTS. *Science and Innovation*, 1(8), 1259-1262.
2. Абдуллаева, Б. С., & Рустамов, Л. Х. (2013). ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ. *SCIENCE AND WORLD*, 103.
3. Rustamov, L. K. (2023). SYSTEMATIZATION OF CONTINUOUS PEDAGOGICAL PRACTICE. *Oriental Journal of Education*, 3(03), 57-60.
4. Рустамов, Л. Х., & Набижанов, Ш. М. (2021). ФОРМИРОВАНИЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ. *POLISH SCIENCE JOURNAL*, 441.
5. Рустамов, Л. Х., & Талабаев, У. Р. (2021). ТЕХНОЛОГИЯ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ФИЗКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ. *MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS*, 245.